

มองภาษาและวัฒนธรรมลาวผ่านบทเพลง

สุริย์รัตน์ บำรุงสุข

บทคัดย่อ

บทเพลงสะท้อนถึงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของชนชาติ ผลจากการศึกษาเพลงลาว พบข้อสังเกตว่าภาษาลาวมีวิธีการสร้างคำในบทเพลงโดยการยืมคำภาษาต่างประเทศ การประสมคำ การซ้อนคำ และการซ้ำคำ

ด้านศิลปะในการประพันธ์ เพลงลาวมีการใช้คำก่าย (สัมผัส) ในเพลง ทั้งคำก่ายนอก (สัมผัสนอก) และคำก่ายใน (สัมผัสใน) นอกจากนี้ยังมีการใช้ภาพพจน์ 5 ประเภทได้แก่ อุปมา อุปลักษณะ อติพจน์ บุคลาธิษฐาน และสัญลักษณ์ในบทเพลง

ส่วนการศึกษาวัฒนธรรมในเพลงพบว่า พุทธศาสนายังคงมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมลาว ในด้านต่างๆ อีกทั้งชาวลาวยังภูมิใจและหวงแหนในความเป็นชาติของตนอย่างเหนียวแน่นด้วย

Abstract

Songs reflect a nation's identity and culture. The result of this studies showed that the processes of word formation in the Lao language are loan words, compounding, synonyms compound and reduplication.

In their poetry, Lao song used a prosody called Kham-Kai (rhyme), including "kham-kai-nook" (external rhyme) and "kham-kai-nai" (internal rhyme). Moreover, the figures of speech: simile, metaphor, hyperbole, personification and symbols are employed.

The study of Lao culture in Lao song showed that Buddhism is a dominant influence in Lao culture and that Lao people are proud of and value highly their Lao identity.

บทนำ

เพลงกับมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่ผูกพันกันมาตั้งแต่โบราณกาล เพลงเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมในยุคแรกมนุษย์รู้จักการร้องรำตามธรรมชาติเพื่อบูชาเช่นสรวงเทพเจ้าและมีวิวัฒนาการเรื่อยมาจนกลายเป็นเพลงชนิดต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเพลงพื้นบ้าน เพลงในงานพิธีต่างๆ เพลงลูกทุ่ง เพลงลูกกรุง ฯลฯ เพลงเป็นวัฒนธรรมสากลที่มีเอกลักษณ์แตกต่างกันไปในแต่ละชนชาติ ดังที่ภิญโญ จิตต์ธรรม (2516: 9) ได้กล่าวไว้ว่า “ดนตรีและเพลงเกิดจากประเพณี ศาสนาและวัฒนธรรมของชุมชนในถิ่น มีลักษณะเฉพาะไปตามความนิยมของท้องถิ่นนั้น”

เพลงเป็นสิ่งที่สะท้อนความเป็นอยู่ และสภาพสังคมของกลุ่มคน เพลงมักเกิดจากแรงบันดาลใจหรือสิ่งแวดล้อมของคนในสังคม การศึกษาเพลงจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้รู้จักและเข้าใจวิถีชีวิตของคนในสังคม และมองเห็นภาพสะท้อนของสังคมได้

ผู้เขียนมีโอกาสอนวิชาภาษาและวัฒนธรรมไทยให้แก่นักศึกษาจากประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวซึ่งมาเตรียมความพร้อมวิชาภาษาไทยที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เพื่อศึกษาต่อระดับปริญญาโทในประเทศไทย ดังนั้นจึงได้มีโอกาสดแลกเปลี่ยนความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรมระหว่างกันโดยผ่านทางสื่อต่างๆ รวมทั้ง “เพลง”

ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาจึงสนใจวิเคราะห์บทเพลงลาว เนื่องจากการศึกษาผ่านบทเพลงนับว่าเป็นวิธีการหนึ่งในการเรียนรู้เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมของชนชาติเจ้าของบทเพลงนั้นได้

บทเพลงที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นบทเพลงจากแถบบันทึกเพลงชุด “ทีนี่...เมืองลาว” (The Voice of Laos) ของกลุ่มศิลปินคนรุ่นใหม่ของลาวจำนวน 12 คน ประกอบด้วยเพลงจำนวน 12 เพลง ได้แก่

1. เชียงขวางแดนงาม	2. วัดพูจำปาสัก	3. สาวนาเกลือ
4. อยู่กันแบบลาว ๆ	5. เห็นใจสาวแม่ฮ้าง	6. เซินเทียวเมืองลาว
7. ขอเกิดเป็นลาว	8. หลวงพระบางเมืองงาม	9. ลาสาวทุ่ง
10. จำปาสักเมืองลาว	11. เวียงจันทน์บ้านเฮา	12. ลาวดวงเดือน

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาวิธีการสร้างคำในบทเพลง
2. เพื่อศึกษาศิลปะในการประพันธ์
3. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมลาวจากบทเพลง

วิธีการสร้างคำในบทเพลง

การสร้างคำ (word formation) เป็นกระบวนการเพิ่มคำใหม่ให้แก่ภาษาโดยการนำคำหรือหน่วยคำที่มีใช้อยู่ในภาษามารวมกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. สถาบันภาษาไทย, 2549: 10) จากการศึกษาพบว่าในบทเพลงลาวมีวิธีการสร้างคำ 4 ลักษณะได้แก่

1. การยืมคำภาษาต่างประเทศ นอกจากภาษาลาวแล้ว ในบทเพลงลาวยังมีการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้ในลักษณะต่างๆ กันดังนี้

1.1 คำยืมภาษาอังกฤษ พบการสร้างคำโดยการยืมคำภาษาอังกฤษมาใน 2 ลักษณะคือ ให้เป็นคำทับศัพท์ เช่น มาตาม เวลีกูด และใช้คำภาษาลาวมาประสมกับคำภาษาอังกฤษ เช่น เมืองศิริไลซ์ ปิวิสิต อวดโซว์ ลาวฟูต ดังนี้

ปี 1999 ปีท่องเที่ยวเมืองลาว	ปีบ้านเฮา-เมืองเฮา
ปิวิสิตลาวเฮย...	ความประณีตเคยเลื่องลือ
เคยลือชื่อผ้าไหมลาว	เอามาแสดงอวดโซว์...
ภาษาอังกฤษเรียกลาวฟูต	อาหารเข้าเวลีกูด

(เพลง เขินเที่ยวเมืองลาว)

1.2 คำยืมภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาบาลีสันสกฤตเข้ามามีอิทธิพลต่อภาษาลาวเช่นเดียวกับภาษาอื่นๆ ในบทเพลงลาวมีภาษาบาลีสันสกฤตปะปนอยู่มาก เช่นคำว่า อาณา พสุธา ปรูพี ศรัทธา นคร อนุสรณ์ นิรันดร์

ฟูสีสูงชัน	ตั้งมั่นอยู่กลางนคร
เป็นอนุสรณ์	นิรันดร์ปัจจัยาง

(เพลง ทลวงพระบางเมืองงาม)

1.3 คำยืมภาษาเขมร ภาษาเขมรที่พบในบทเพลงมีเพียงคำเดียวคือคำว่า “กำเนิด” ซึ่งแผลงมาจากคำว่าเกิด

แผ่นดินกำเนิด	เกิดได้ใหญ่มา
ฮักและศรัทธา	เชื้อเผ่าพันธุ์ลาว

(เพลง ขอเกิดเป็นลาว)

2. การประสมคำ การประสมคำนั้นเป็นวิธีการสร้างคำขึ้นใหม่ในภาษาวีหนึ่ง “เกิดจากการนำคำหรือหน่วยคำมารวมกันเป็นคำใหม่” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. สถาบันภาษาไทย, 2549: 11) เช่น แม่ฮ้าง (แม่مایش) นักฮ้องบ้านนา (นักร้องบ้านนา) นางหมอ (นางพยาบาล) บ่าวปากซัน (ผู้ชายเมืองปากซัน) สาวสีเมือง (ผู้หญิงบ้านสีเมือง) เป็นต้น

อย่าน้อยใจ
แม่ช้างหมดสิ้นราคา

ถึงผู้ใดเขาว่า
นักช้องบ้านนา...

(เพลง เห็นใจสาวแม่ช้าง)

หรือป่าวปากชัน
สาววัดใต้ สาวสี่เมือง
รักสาวดงโคก...

ตกคำหวานคารมสาวใด
หรือสาวดอนกอย

(เพลง สาวนาเกลือ)

3. การซ้อนคำ คำซ้อน หมายถึง “คำที่เกิดจากการนำคำตั้งแต่ 2 คำขึ้นไปมาเรียงต่อกัน โดยแต่ละคำนั้นมีความสัมพันธ์กันในด้านความหมาย อาจเป็นความหมายเหมือนกัน คล้ายกัน ทำนองเดียวกันหรือตรงข้ามกันได้” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. สถาบันภาษาไทย, 2549: 57) จากการศึกษาพบว่ามีคำซ้อนปรากฏในบทเพลงดังนี้

3.1 คำซ้อน 2 พยางค์ ผู้แต่งเพลงนิยมใช้คำซ้อนในลักษณะที่เป็นส่วนขยายหรือเน้นข้อความที่เป็นคำแสดงอาการ หรือคำแสดงสภาพ เช่น แลเห็น หดย้อย ใฝ่ฝัน หลงใหล คร่ำครวญ โหยหวน รุกราน เนื่องจากคำซ้อนเหล่านี้ทำให้เห็นภาพได้ชัดเจน และเน้นความหมายได้มากกว่าการใช้คำเพียงคำเดียว

เข้าค่าแลเห็น
ก่อนนี้บ่เคยเห็น

สาวเนื้อเย็นว้ายน้ำ
เจ้างามหดย้อย

(เพลง เชียงขวางแดนงาม)

3.2 คำซ้อน 4 พยางค์ เช่น ถ้อยคำสำนวน อ่อนช้อยจ้อยหวาน ใจคว่าใจหงาย มีดคำกำตา ดินแดนเขตแคว้น อ้ายลุงอวาวา ถนนหนทาง วิชาศาสนา ห้วยร่องคลองบึง อาหารการกิน เป็นต้น

ภาษาลาวฟังแล้วไพเราะ
อ่อนช้อยจ้อยหวาน..

ถ้อยคำสำนวน
นิสัยคนลาว

(เพลง ขอเกิดเป็นลาว)

ไม่เห็นอ้ายมา
สัญญากันไว้

น้องนี้ใจคว่าใจหงาย
หรือเป็นสัญญาลอยลอย

(เพลง สาวนาเกลือ)

4. การซ้ำคำ “คำซ้ำ หมายถึง คำที่ประกอบด้วยหน่วยคำ 2 หน่วยซึ่งเหมือนกันทุกประการหรืออีกนัยหนึ่ง การพูดหรือการเขียนคำใดคำหนึ่งอีกครั้งทำให้เกิดคำซ้ำ” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. สถาบันภาษาไทย, 2549: 62) การซ้ำคำในบทเพลง อาจจะเป็นการซ้ำคำในวรรคเดียวกัน หรือต่างวรรคก็ได้ ด้วยการใช้เครื่องหมายไม้ยมก หรือการซ้ำรูปคำเดิม

จากการศึกษาพบว่า การใช้คำซ้ำในเพลงลาว ส่วนใหญ่พบมากในเพลงรักประเภทพรรณนา ความงามของผู้หญิง หรือการพรรณนาความรักที่มีต่อหญิงอันเป็นที่รัก เช่น รักเจ้าดวงเดือน...รักเจ้าดวงเดือน เป็นการเน้นความรู้สึกเป็นพิเศษ

การก่อสร้างวัดพูแห่งนี้
โบราณคดีเก่าแก่ลงลาย

สวยงามสวยงามเหลือที่
ฮอดเมื่อยามคบบูชา

(เพลง วัดพูจำปาสัก)

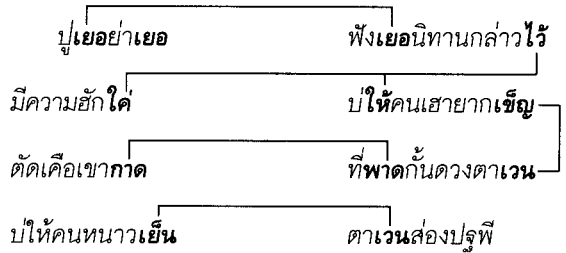
ศิลปะในการประพันธ์

การศึกษาศิลปะในการประพันธ์บทเพลงลาวในที่นี้ ผู้ศึกษาจะแบ่งศึกษาใน 2 ลักษณะคือ จันท์ลักษณ์ และ การใช้โวหารภาพพจน์

1. จันท์ลักษณ์

จันท์ลักษณ์ หมายถึง ลักษณะคำประพันธ์ประเภทร้อยกรอง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 335) สำหรับรูปแบบจันท์ลักษณ์ของลาวนั้น จารุวรรณ ธรรมวัตร (2542: 32) กล่าวว่า “ลาวมีจันท์ลักษณ์ที่เรียกว่า เป็น กาบ (กาพย์) กอน (กลอน) โคง (โคลง) และ ฮ่าย (ร่าย) ในลักษณะที่ใกล้เคียงกับวรรณกรรมอีสาน มีการใช้คำก่าย หรือสัมผัส แบ่งออกเป็น คำก่ายนอก(สัมผัสนอก) และคำก่ายใน (สัมผัสใน)”

ผลจากการศึกษาพบว่า บทเพลงลาวมิได้มีลักษณะของจันท์ลักษณ์ชนิดใดชนิดหนึ่ง อาจเนื่องมาจากการแต่งเพลงมีองค์ประกอบด้านจังหวะ ท่วงทำนองและความต้องการของผู้แต่ง เพลงลาวส่วนมากมีลักษณะสัมผัสคล้องจอง (คำก่าย) ปรากฏ ทั้งคำก่ายนอก (สัมผัสนอก) และคำก่ายใน(สัมผัสใน) ดังตัวอย่าง

(เพลง หลวงพระบางเมืองงาม)

จากตัวอย่างข้างต้นมีการใช้สัมผัส หรือ “คำก่าย” ทั้งคำก่ายนอก (สัมผัสนอก) ได้แก่คำว่า เอย-เอย ไว้-ไค้-ให้ เขีญ-เวน กาด-พาด เย็น-เวน และคำก่ายใน (สัมผัสใน) ได้แก่คำว่า เอย-เอย

2. การใช้ภาพพจน์

ภาพพจน์ หมายถึง ถ้อยคำที่เป็นสำนวนโวหารทำให้เกิดเห็นเป็นภาพ ถ้อยคำที่เรียงเรียงอย่างมีชั้นเชิงเป็นโวหาร มีเจตนาให้มีประสิทธิภาพต่อความคิด ความเข้าใจ ให้จินตนาการและถ่ายทอดอารมณ์ได้อย่างกว้างขวางลึกซึ้งกว่าการบอกเล่าที่ตรงไปตรงมา (อ. figure of speech) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 820) จากการศึกษาพบว่าในบทเพลงลาวมีการใช้ภาพพจน์ 5 ประเภทดังต่อไปนี้

2.1 ภาพพจน์แบบอุปมา (Simile) คือ สิ่งหรือข้อความที่ยกมาเปรียบ, มักใช้เข้าสู่กับอุปไมย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1386) เช่น

โอจำปาหอม	เมื่อดมกลิ่นเจ้าป่านพบชู้เก่า
ที่พรากจากไป	เจ้าเป็นดอกไม้ทิ้งามวิไล

(เพลง จำปาเมืองลาว)

เปรียบเทียบกลิ่นดอกจำปาลาว (ดอกलันทม) กับกลิ่นของคนรักเก่า โดยใช้คำว่า ป่าน เป็นคำเปรียบแบบอุปมา หมายถึง เมื่อได้ดมกลิ่นดอกไม้แล้วทำให้นึกถึงกลิ่นของคนรักที่ต้องพรากจากกัน

2.2 ภาพพจน์แบบอุปลักษณ์ (Metaphor) คือโวหารที่เปรียบเทียบสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องนำมาเปรียบเทียบกับว่าเป็นสิ่งเดียวกันหรือเท่ากันทุกประการ โดยใช้คำว่า “เป็น” “เท่า” “คือ” ในการเปรียบเทียบ (วิภา กองกานันท์, 2533: 39) เช่น

เชียงขวาง <u>เป็น</u> แดนวิมาน	หนวากายสะท้อนหนวาสันสะท้อน
พุง <u>เป็น</u> นวลแสงเดือน	เมฆน้อยลอยเดือนยามเมื่อคืนวันเพ็ญ

(เพลง เชียงขวางแดนงาม)

กล่าวถึงความงามของเมืองเชียงขวาง โดยใช้คำว่า **เป็น** มาเป็นคำเปรียบแบบอุปลักษณ์ โดยเปรียบว่าเชียงขวางงามมากเหมือนกับ “เป็น” แดนสวรรค์ แดนวิมาน และพุงก็มีความงามเช่นเดียวกัน มีความสูงลดหลั่นกันรายล้อมเป็นวงกลมเหมือนกับวงแสงของพระจันทร์ในคืนวันเพ็ญ

2.3 ภาพพจน์แบบอติพจน์ (Hyperbole) คือ การพูดเกินความจริงเพื่อเน้นความรู้สึก มิใช่เพื่อหลอกลวง (วิภา กองกานันท์, 2533: 47) เช่น

หอมกลิ่นเกสรเกสรดอกไม้	หอมกลิ่นคล้ายขวัญใจของเรียมเอ๋ย
<u>หอมไม่เคยลืมหอมนานฝังใจ</u>	สุดฮักแสนอาลัย โอ้...เจ้าดวงเดือน เอ๋ย

(เพลง ลาวดวงเดือน)

เปรียบเทียบกลิ่นหอมของนางผู้เป็นที่รักว่าหอมมาก และกลิ่นหอมนี้ก็ได้จางหายไป แต่กลับหอมนาน หอมฝังอยู่ในจิตใจของผู้พูด เป็นการกล่าวเกินจริงแต่ช่วยสร้างอารมณ์ของผู้ฟังเพลงให้คล้อยตามได้เป็นอย่างดี

2.4 ภาพพจน์แบบบุคลาธิษฐาน (Personification) คือ การใช้ภาษาในลักษณะที่ทำให้ดูเหมือนว่าสรรพสิ่งทั้งหลายที่ไม่ใช่คนเป็นคน แสดงออกปฏิกิริยาต่างๆ ราวกับเป็นคน (วิภา กงกะนั้นนท์, 2533: 50) เช่น

เวียงจันทน์ ...เวียงจันทน์บ้านเฮา	อายมั่งยืนยาวคู่ดินและฟ้า
คนเวียงจันทน์	ผ่านไฟเลือดและน้ำตาถวายชีวิตรักษา...
เวียงจันทน์ <u>เบิกบานสง่าราศี</u>	เขตแดนแคว้นนี้บ้านเฮาฝังใจ

(เพลง เวียงจันทน์บ้านเฮา)

กล่าวถึงเมืองเวียงจันทน์ ว่าเป็นเมืองที่มี อายยืนยาว จากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน และยังเป็นเมืองที่ เบิกบาน และ มีสง่าราศี ซึ่งเปรียบเหมือนกับเมืองเวียงจันทน์ เป็นสิ่งที่มีชีวิตซึ่งสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ยืนยาวจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน

2.5 ภาพพจน์แบบสัญลักษณ์ (Symbol) คือ การเปรียบเทียบที่เรียกสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยใช้คำอื่นแทน คำที่ใช้เรียกนั้นเกิดจากการเปรียบเทียบ และ ดีความซึ่งใช้กันมานานจนเป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไป (วิภา กงกะนั้นนท์, 2533: 55) เช่น

เวียงจันทน์ ...เวียงจันทน์บ้านเฮา	อายมั่งยืนยาวคู่ดินและฟ้า
คนเวียงจันทน์	ผ่านไฟเลือดและ <u>น้ำตา</u>
ถวายชีวิตรักษาสุธา	<u>เวียงจันทน์</u> <u>เวียงใจ</u>

(เพลง เวียงจันทน์บ้านเฮา)

บทเพลงนี้ใช้ “ไฟ เลือด และน้ำตา” เป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งต่างๆ ต่อไปนี้¹

ไฟ	เป็นสัญลักษณ์หมายถึง	ความเดือนร้อนวุ่นวายที่เกิดจากสงครามปลดปล่อยประชาชน
เลือด	เป็นสัญลักษณ์หมายถึง	ความเจ็บปวด ทุกข์ทรมาน
น้ำตา	เป็นสัญลักษณ์หมายถึง	ความสูญเสีย ความพลัดพราก
เวียงจันทน์-เวียงใจ	เป็นสัญลักษณ์หมายถึง	เมืองเวียงจันทน์ที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนลาวให้ต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพ

¹ การตีความสัญลักษณ์ในที่นี้ ผู้ศึกษาได้สอบถามจากนิสิตชาวลาวยาวนาน 12 คน (เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2550)

วัฒนธรรมลาวจากบทเพลง

บทเพลงลาวชุด “ที่นี่...เมืองลาว” มีเนื้อหาหลากหลายทั้งเพลงรัก เพลงปลุกใจ เพลงที่กล่าวถึงความเป็นมาของสถานที่สำคัญ เพลงที่กล่าวถึงตำนาน เป็นต้น บทเพลงต่างๆ เหล่านี้ล้วนสะท้อนวัฒนธรรมลาวทั้งในด้านค่านิยม ความเชื่อ และสภาพสังคม ดังนี้

1. ค่านิยม

ค่านิยม คือ สิ่งที่คุณคณในกลุ่ม หรือคนคนเดียวกันเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีค่าควรรักษาไว้ ค่านิยมอาจไม่ใช่สิ่งที่ดีที่สุด แต่เป็นความนิยมในสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เห็นว่ามีค่าควรยกย่อง (กุหลาบ มัลลิกะมาส, 2518: 39) ค่านิยมที่พบจากการวิเคราะห์บทเพลงลาวมีดังนี้

1.1 ค่านิยมเกี่ยวกับความภูมิใจในความเป็นชาตินลาว ค่านิยมเรื่องความภูมิใจในชาตินั้น เป็นค่านิยมที่กล่าวถึงมากที่สุด เพลงลาวส่วนใหญ่มักจะแสดงให้เห็นว่าคนลาวจะรู้สึกภาคภูมิใจเมื่อได้กล่าวถึงประเทศของตน ดังตัวอย่าง

สุดแสนประเสริฐที่ได้เกิดเป็นลาว	เมืองลาวประเทศลาวแสนสวยงาม
มีสายน้ำเซแม่น้ำโขงไหลขึ้นท่วมฉ่ำ	เป็นแผ่นดินวีรกรรมลือลั่นเป็นตำนาน
ภาษาลาวฟังแล้วไพเราะ	ถ้อยคำสำนวนอ่อนช้อยจ้อยหวาน
เกิดชาติดีขอให้ได้เกิดเป็นลาว	สุดที่ยกเจ้าเมืองลาวของเรียมเอ

(เพลง ขอเกิดเป็นลาว)

จากเพลงขอเกิดเป็นลาว มีเนื้อหาแสดงความรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้เกิดเป็นคนลาว เพราะประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีภูมิประเทศที่สวยงาม มีแม่น้ำหลายสายก่อให้เกิดความชุ่มฉ่ำอุดมสมบูรณ์ แผ่นดินลาวเป็นแผ่นดินแห่งวีรกรรม ผ่านการต่อสู้เพื่อความเป็นเอกราชมาช้านาน ภาษาลาวเป็นภาษาที่มีถ้อยคำสำนวนไพเราะอย่างยิ่ง ดังนั้นผู้ประพันธ์เพลงจึงกล่าวว่า ไม่เพียงแต่ชาตินี้เท่านั้นที่รู้สึกภูมิใจในความเป็นลาว แม้เกิดชาติต่อไปก็ขอเลือกเกิดเป็นคนลาวเช่นเดิม

1.2 ค่านิยมเกี่ยวกับสตรี ค่านิยมเกี่ยวกับสตรีที่ปรากฏในบทเพลงลาว ส่วนใหญ่เป็นค่านิยมในเรื่องของ “ความงาม” มักจะมีลักษณะงามอย่างสมบูรณ์แบบ หรืองามตามแบบอุดมคติคือ ผู้หญิงจะต้องมีความงามทางรูปสมบัติ เช่น มีรูปร่างหน้าตา ผิวพรรณที่งดงาม และนอกจากนี้ยังต้องมีความงามทางคุณสมบัตินี้คือ ต้องเป็นคนดี ซื่อสัตย์ ไม่พูดปดหลอกลวง หรือในกรณีที่หญิงนั้นเป็นม่าย หากปฏิบัติตนเป็นคนดีก็ยังมีผู้อื่นมาร่วมชีวิตด้วย ดังตัวอย่าง

อ้ายยังอยู่รู้แกใจเถิดน้อง
 ลูกสองอ้ายก็ยินดี
 จะเป็นผัวใหม่ที่ดี
 คนเขาว่าน้องเป็นแม่ฮ้าง
 แม่ฮ้างก็ข้างเถิดหนา
 แม่ฮ้างหมดสิ้นราคา

อ้ายเองจะขอรับรอง
 จะเลี้ยงดูและอุ้มชูเต็มที่
 จะเป็นสามีที่ดีของเมีย...
 ก็ข้างเถิดนะน้องนาง
 อย่างน้อยใจถึงผู้ใดเขาว่า
 นักฮ้างบ้านนาคนนี้เห็นใจ

(เพลง เห็นใจสาวแม่ฮ้าง)

จากเพลงเห็นใจสาวแม่ฮ้าง บทเพลงนี้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวระหว่างพ่อเลี้ยงกับลูกเลี้ยง ถึงแม้ว่าเด็กจะไม่ใช่อเลือดเนื้อเชื้อไข แต่คนที่เป็นหัวหน้าครอบครัวก็ยินดีที่จะส่งเสียเลี้ยงดูเด็กอย่างเต็มที่ เพราะถ้าคิดจะแต่งงานกับแม่มายลูกติด ผู้ที่เป็นหัวหน้าครอบครัวจึงต้องทำตัวเป็นทั้งสามีที่ดีและพ่อที่ดี

2. ความเชื่อ

ความเชื่อเป็นวัฒนธรรมทางจิตใจที่สะท้อนให้เห็นว่าชาวลาวยึดมั่นและเชื่อถือในพุทธศาสนาเป็นสำคัญ ลักษณะความเชื่อที่ปรากฏในบทเพลงลาว แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ ความเชื่อเกี่ยวกับพุทธศาสนาและความเชื่อเกี่ยวกับเทวดาสีงศักดิ์สิทธิ์

ภาพวัดเชียงทอง (www.oceansmile.com)

ภาพการดักบาตร (จากผู้เขียน)

2.1 ความเชื่อเกี่ยวกับพุทธศาสนา ชาวลาวส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ พุทธศาสนาจึงเข้ามามีอิทธิพลต่อวัฒนธรรม ความเชื่อ ตลอดจนการปฏิบัติตนของชาวลาว ชีวิตของชาวลาวโดยส่วนใหญ่จึงมีความผูกพันกับวัดวาอารามต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอยู่เมืองใดก็ตาม ทุกเมืองจะมีวัดเป็นสัญลักษณ์คู่บ้านคู่เมือง และจะมีการทำบุญเพราะเชื่อว่าผลบุญนั้นจะช่วยเกื้อหนุนให้ตนได้พบความสุขดังตัวอย่าง

ยามมีบุญสินกินทาน

สังสรรค์พี่น้องผองเพื่อน

ปีใหม่อีกมาอีกคั้ง

อวยชัยให้มีโชคดี

บุญวัดบุญบ้านบุญเรือน

ตามฮีตคองประเพณี

ตั้งพาทำลาบาสี

มีอายุมันยืนยาว

(เพลง อยู่กันแบบลาวๆ)

จากเนื้อเพลงอยู่กันแบบลาวๆ กล่าวถึง “ฮีตคอง” ของชาวลาวเกี่ยวกับงานบุญต่างๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าวิถีชีวิตของชาวลาวนั้นมีความผูกพันกับศาสนาและงานบุญ เพราะได้กล่าวถึงงานบุญหลายงานด้วยกัน ทั้ง บุญศีล บุญวัด บุญบ้าน บุญเรือน นอกจากจะได้บุญแล้วยังทำให้ญาติพี่น้องได้มาพบปะสังสรรค์กันอีกด้วย

2.2 ความเชื่อเกี่ยวกับเทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเกี่ยวกับเทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นความเชื่อที่อยู่คู่กับคนลาวมาช้านาน ความเชื่อที่พบจากบทเพลงได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้ากรรมทำ กษัตริย์ผู้สร้างวัดพูจำปาศักดิ์ ผีหลวง เทวดา พระนารายณ์ ยักษ์และปญฺเอย่าเอย ดังตัวอย่าง

ภาพปราสาทหินวัดพูจำปาศักดิ์ (ที่มา: www.oceansmile.com)

เจ้ากรรมทำสร้างสา

โอ้วัดพูยังยืนคู่ฟ้าดินวัน

โสงขาวหนองสะ

สูปญิงสูปชาย

ลั่นแต่เฮ็ดจากก้อนสิลา

เจ้ากรมมะทำไขว้ขากวัดหินเป็นลาย น้าอัศจรรย์ยิ่งใหญ่...

ตกทอดมาให้ลูกหลานเห็น

เป็นโบราณสถานสวยเด่น..

นางสีดาดำทุกงามหลาย

สูปนะลายและสูปยักษ์สา...

งามแท้ละหนาหาเทียบบมี

(เพลง วัดพูจำปาศักดิ์)

ภาพปูเยอ ย่าเยอ (จากผู้เขียน)

ปูเยอย่าเยอ	ฟังเยอนิทานกล่าวไว้
มีความรักใคร่	บ่ให้คนเฮายากเข็ญ
ตัดเคื่อเขากาด	ที่พาดกันดวงตาเวน
บ่ให้คนหนาวเย็น	ตาเวนส่องปฐพี

(เพลง หลวงพระบางเมืองงาม)

3. สภาพลังคม

สภาพลังคมที่ปรากฏจากบทเพลงแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว ลักษณะครอบครัวลาว และการประกอบอาชีพ ดังตัวอย่าง

ภาพชาวบ้านมาร่วมงานบายศรี (จากผู้เขียน)

อยู่กันแบบลาว ๆ	พบกันกินเหล้าขาว
เข้าเหินยิวจำปาแตก	เฝ้าว่าแม่น่เรื่องแปก
บ่แม่น่เลื่องของไผ	หากเป็นเรื่องของลาว
มีเข้าอยู่เล่าอยู่เยย	เมี่ยมเวิลตาต่ำแพ
ผัวมีเวลาสานแหสานมอง	หาปาล่าเนื้อ..
พี่น้องเฮือนเหนื่อเฮือนได้	กินกันจนเหลือ

(เพลง อยู่กันแบบลาว ๆ)

ภาพผ้าไหมพื้นเมืองลาว (ที่มา: www.oceansmile.com)

จากเนื้อเพลงแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวว่า มีเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ นับถือกันเป็นญาติพี่น้อง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือแบ่งปันซึ่งกันและกันเสมอ ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพ เกษตรกรรมจึงมีอาหารการกินอุดมสมบูรณ์ เมื่อหมดฤดูทำนาก็มีข้าวเก็บอยู่ในยุ้งฉางไว้รับประทานตลอดทั้งปี เมื่อว่างจากการทำนาคคนในครอบครัวจะทำงานอย่างอื่นเช่น กรรยาทอผ้า สามีสานแห สานมอม (ตาข่าย) หรือออกไปจับปลา ล่าเนื้อ เมื่อได้เนื้อหรือได้ปลามากก็จะนำมาทำอาหารแบ่งปันเพื่อนบ้าน ที่อยู่ใกล้เคียงด้วย

บทสรุป

จากการศึกษาเพลงลาวชุด “ที่นี่...เมืองลาว” ทั้ง 12 เพลงแสดงให้เห็นว่า เพลงสะท้อนถึงภาษา และวัฒนธรรมของกลุ่มคน เพลงลาวแสดงให้เห็นลักษณะของภาษาลาว ตัวอย่างเช่น วิธีการสร้างคำ ในภาษา ซึ่งมีทั้งวิธีการยืมคำภาษาต่างประเทศ ได้แก่ ภาษาอังกฤษ ภาษามาลีสันสกฤต และภาษาเขมร และวิธีสร้างคำขึ้นใหม่โดยการประสมคำ การซ้อนคำ และการซ้ำคำ ทำให้ได้คำใหม่ที่เพียงพอแก่การสร้างสรรคบทเพลง

ด้านศิลปะในการประพันธ์ บทเพลงลาวมีรูปแบบของฉันทลักษณ์ใกล้เคียงกับวรรณกรรม ท้องถิ่นอีสาน แต่ด้วยข้อจำกัดของการประพันธ์เพลง ในบทเพลงจึงมีลักษณะสัมผัสคล้องจอง (คำก่าย) โดยไม่เป็นไปตามฉันทลักษณ์ชนิดใดชนิดหนึ่ง ส่วนในด้านการใช้ภาพพจน์นั้น พบว่ามีการใช้ภาพพจน์แบบอุปมา อุปลักษณ์ อติพจน์ บุคลาธิษฐาน และสัญลักษณ์

ด้านวัฒนธรรม เนื้อเพลงโดยรวมแสดงให้เห็นถึงค่านิยม ความเชื่อ และสภาพสังคมของชาวลาว ที่มีความภูมิใจในความเป็นชาติ ทั้งในเรื่องของสถานที่ท่องเที่ยว ภาษา และศิลปวัฒนธรรม

บรรณานุกรม

- กุหลาบ มัลลิกะมาส. 2518. **วรรณกรรมไทย**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ข้อมูลท่องเที่ยวประเทศลาว. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.oceansmile.com/Lao/lao2.htm>.
[วันที่เข้าถึง 30 สิงหาคม 2550].
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. 2542. “ตำนานในกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว: ความสัมพันธ์ระหว่างตำนานกับปริบททางสังคม.” ใน **คติชนกับคนไทย-ไท รวมบทความด้านคติชนวิทยาในปริบททางสังคม**, หน้า 28-39. กรุงเทพฯ: โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. 2544. **หอมกลิ่นจำปา เบิกฟ้าเมืองลาว**. กรุงเทพฯ: ภัคธรรศ.
- ธีรภาพ โลหิตกุล. 2543. **เสน่ห์หลวงพระบาง**. กรุงเทพฯ: ภัคธรรศ.
- ภิญโญ จิตต์ธรรม. 2516. **คติชาวบ้านอันดับ ๑ เพลงชาวบ้าน**. สงขลา: โรงพิมพ์สงขลา.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- วิภา กงกะนันทน์. 2533. **วรรณคดีศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. สถาบันภาษาไทย. 2549. **บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม ๒: การสร้างคำและการยืมคำ**. กรุงเทพฯ: สถาบัน.